

Asia: VN/26268/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot pykälistä (luonnos laiksi vesihuoltolain muuttamisesta) ja säännöskohtaisista perusteluista (luku 7)

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi vesihuoltolain muuttamisesta ja esittää lausuntonaan ehdotetuista pykälistä ja säännöskohtaisista perusteluista seuraavaa:

1 § Tavoite

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetusta muutoksesta.

3 § Määritelmät

Eräs määritelmäpykälän keskeisimmistä muutoksista on vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttaminen. Lain tarkoittama ja sen soveltamisalaan kuuluva vesihuoltolaitos olisi luonnoksen mukaan jatkossa laitos, joka toimittaa vettä (tai kerää jätevettä) vähintään 50 henkilön tarpeisiin tai 10 m³/vrk. Toiminta-alueen hyväksymisellä ei olisi merkitystä. Määritelmän muutoksen tarkoituksena on yhdenmukaistaa vesihuoltolain ja terveydensuojelulain mukaisia määritelmiä siten, että EU:n juomavesidirektiivin (EU) 2020/2184 soveltamisalaan kuuluvat talousvettä toimittavat laitokset olisivat jatkossa myös vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia. Tätä selkeyttämistä voidaan kuntienkin kannalta pitää hyvänä asiana.

Uusina käsitteinä määriteltäisiin mm. asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta, tukkuvesihuoltolaitos ja vesihuolto-omaisuus. Kuntaliitto pitää jossain määrin ongelmallisena vesihuolto-omaisuuden määritelmää, ottaen huomioon sen, että se määritteli jatkossa kunnan

määräysvallassa pysytettävän omaisuuden. Rajanveto siitä, mitä vesihuoltopalvelujen tuottamisessa tarvittavaa omaisuutta voisi esimerkiksi vuokrata tai käyttää leasing-sopimusten nojalla, on kuitenkin vaikeaa määritelmää sovellettaessa lain eri säännöksissä.

Kuntaliitto ehdottaa kohtaan 12 lisättäväksi sanan ”olennaisesti” seuraavasti:

12) vesihuolto-omaisuudella vesijohto- ja viemäriverkostoa sekä veden ottamiseen, käsittelyyn ja toimittamiseen sekä jäteveden vastaanottamiseen ja käsittelyyn välittömästi ja olennaisesti liittyviä rakennuksia, rakennelmia ja laitteita.

Olennaisella omaisuudella tarkoitetaan sellaista omaisuutta, jota tarvitaan vesihuoltolaitoksen toiminnan varmistamiseksi. Olennaista ei ole omaisuus, jota tarvitaan palvelutuotannossa tätä tavoitetta vaarantamatta (esim. ajo-neuvot, laboratoriot, toimistotilat, osa viestintälaitteista tms.).

4 § Viranomaiset

Kuntaliitto pitää ehdotettuja viranomaisten valvontatehtäviä koskevia 4 ja 4 a §:iä ongelmallisina ja ehdottaa nykyisen 4 §:n 2 momentin muotoilun säilyttämistä pienillä täsmennyksillä:

Lain yleisestä valvonnasta vastaa ELY-keskus. Tämän lisäksi kunnan valvontaviranomaiset valvovat lain ja sen nojalla annettujen säädösten noudattamista kunnassa omilla toimialoillaan.

Nykyinen voimassa oleva vesihuoltolain 4 §:n 2 momentin sanamuoto määrittelee ELY-keskuksen yleiseksi valvontaviranomaiseksi toimialallaan (ks. HE 218/2013). Kuntien valvontaviranomaiset puolestaan valvoisivat vain omaan toimialaansa liittyviä tilanteita.

4 a § Viranomaisten valvontatehtävät

Uudessa 4 a §:ssä nykyiseen toimivallan jakoon ehdotettu muutos jättää osan toimivallasta harmaalle vyöhykkeelle. Kuntaliitto pitää esitettyä 4 ja 4 a §:n sääntelyä ongelmallisena myös lainalaisuusperiaatteen kannalta. Kussakin tilanteessa toimivaltainen viranomainen tulisi määritellä lailla yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, ehdotuksessa valvontatehtäviä eritellään erityisesti joko kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tai ELY-keskuksen tehtäväksi.

Valvontatoimivallan tulee olla joko yleinen tai yksilöity, mutta aina tarkkarajainen. Nyt valvontaviranomaisten tehtävät jäävät osin epämääräisiksi. Kaikkia tulevia valvontatehtäviä ei ole mahdollista vesihuoltolaissa yksityiskohtaisesti luetteloida. Epäselväksi jää myös, onko yleistä valvontaviranomaista lainkaan. On epäselvää, tarkoittaako ehdotuksessa käytetty termi ”erityisesti”, että viranomaisella on silloin etusija tai suurempi velvoite valvoa ja toinen viranomainen valvoo, jos

toinen on passiivinen. Vai onko pykälässä luetteloitu vain esimerkinomaisesti kyseiselle viranomaiselle kuuluvia tehtäviä.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviksi on lisäksi määrätty uusia valvontatehtäviä. Ehdotetun lain 4 a §:n 2 momentin mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo toimialallaan erityisesti vesihuollosta huolehtimista, liittämisvelvollisuutta, vesihuoltolaitoksen varautumista sekä hulevesien viemäröinnin järjestämistä ja hoitamista. Näistä esimerkiksi vesihuollosta huolehtiminen ja vesihuoltolaitoksen varautuminen eivät kuulu kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen toimialaan eikä osaamisalueelle.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen (KYHL 6 §, 64/1986) toimialaan kuuluu ympäristönsuojelusta huolehtimisen lisäksi muissa laeissa annetut tehtävät. Nykyisen vesihuoltolain mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomainen vastaa ainoastaan 11 ja 17 c §:ien mukaisista tehtävistä.

Kuntaliitto huomauttaa, että ehdotettujen uusien tehtävien vaatimista resursseista ei ole arvioita esityksessä. Valtion säätäessä kunnan viranomaisille uusia tehtäviä, tulee tällöin varmistaa myös niiden edellyttämät resurssit.

4 b § Kunnan vesihuoltotehtävät

Kunnalle säädettäisiin velvollisuus määrätä hallintosäännössään sille vesihuoltolaissa säädettyjen tehtävien (lähinnä 5 a §, 6 §, 8 §, 8 a §, 8 b §, 9 b §) hoitamisesta vastaavasta viranomaisesta. Tällä ei tarkoiteta kunnan terveydensuojeluviranomaisen tai ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviä, vaan kunnalle säädettyä vesihuollon järjestämistehtävää ja siihen liittyviä kunnan (ei vesihuoltolaitoksen) tehtäviä.

Kuntaliitto ei pidä tarpeellisena säätää nimenomaisesti kunnalle säädetyistä vesihuoltotehtävistä vastaavista viranomaisista erikseen tässä laissa, sillä Kuntalain (410/2015) 90 §:n mukaan kunta antaa hallintosäännössään tarpeelliset määräykset hallinnon ja toiminnan järjestämiseen liittyen muun muassa toimielimistä ja johtamisesta.

Kuntaliitto ehdottaa tämän 4 b §:n poistamista lakiluonnoksesta.

4 c § Kunnan määräysvallan varmistaminen vesihuollossa

4 c §:ssä säädettäisiin kunnan velvollisuudesta säilyttää määräysvalta (yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa) omistamissaan vesihuoltolaitoksissa. Määräysvaltaa tulkittaisiin kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 5 §:n tai 6 §:n 2 momentin säännösten mukaisesti. Kunnan määräysvallassa olevan vesihuoltolaitoksen tai tukkuvesihuoltolaitoksen omistama vesihuolto-omaisuus olisi jatkossa säilytettävä laitoksen omistuksessa tai kunnan tulee hallita sitä pitkäaikaisen käyttöoikeussopimuksen nojalla.

Kuntaliitto on pitänyt perusteltuna sitä, että kunnat ovat merkittävässä roolissa vesihuoltolaitosten omistajina jatkossakin. Näkemyksemme mukaan erityisesti omaisuuden omistusvelvoitteesta ja sen rajaamisesta (vrt. 3 §:n määritelmä vesihuolto-omaisuudesta) säätäminen ja säännösten tulkinta käytännössä on kuitenkin haasteellista.

Kunnan (ja luonnollisesti kuntayhtymän) lisäksi myös kunnan määräysvallassa olevalle osakeyhtiölle tulee kirjata pykälätekstiin mahdollisuus vesihuolto-omaisuuden hallintaan pitkäaikaisilla sopimuksilla.

Ehdotuksessa jää huomioimatta tilanne, jossa usean kunnan yhteisomistuksen myötä kunnan määräysvallassa oleva vesihuoltolaitos ei täyttäisi kunnan määräysvallan toteutumisen edellytyksiä kuntaomistajien vaiheittaisten toistuvien omistussuhteiden myynnin vuoksi. Jatkovalmistelussa tulisi harkita, onko tarve säätää sellainen osakekauppa pätemättömäksi, joka johtaa kirjanpitolaissa tarkoitettun kunnan määräysvallan menettämiseen.

4 d § Kunnan etuosto-oikeus

Kunnalle ehdotetaan säädettäväksi etuosto-oikeus kunnan alueella tapahtuvissa vesihuoltolaitosten kaupoissa. On mahdollista, että tulevaisuudessa esimerkiksi osa vesiosuuskunnista haluaa myydä vesihuolto-omaisuutensa ja -liiketoimintansa toiselle toimijalle. Kunnalle ehdotetaan siis säädettäväksi tällaisessa tilanteessa etuosto-oikeus myytyyn vesihuoltolaitokseen.

Menettely vastaisi soveltuvin osin etuostolain (608/1977) mukaista menettelyä, johon on viitattu pykälän perusteluissa. Kuntaliitto pitää parempana ja tarpeellisena, että tässä pykälässä säädettäisiin etuostosta sisällön ja menettelyn osalta mahdollisimman vastaavalla tavalla kuin on säädetty etuostolaissa.

Hallituksen esitysluonnos ei määrittele riittävällä tarkkuudella etuosto-oikeuteen liittyvää valitusoikeutta. Luonnoksen perusteella valitustie näyttäisi olevan kunnallisvalitus luonnoksen 32 §:n mukaisesti, mitä Kuntaliitto ei pidä tarkoituksenmukaisena. Esitämme, että valitusoikeus määritellään laissa ja että se määräytyisi vastaavasti kuin etuostolaissa.

Muun muassa tarpeettomien veroseuraamusten ja muiden kustannusten välttämiseksi kuntakonsernissa Kuntaliitto pitää tarpeellisena, että vastaava etuosto-oikeus kuin kunnalle on ehdotettu säädettäväksi, säädettäisiin myös sellaiselle kuntayhtymälle ja kunnan määräysvallassa olevalla osakeyhtiölle, joka harjoittaa vesihuoltolaitostoimintaa kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen sijaintikunnan alueella.

Pykäläluonnoksen 2 momentissa säädetään etuosto-oikeuden etusijajärjestyksestä tilanteessa, jossa kaupan kohteena olevan vesihuoltolaitoksen omaisuutta sijaitsee usean kunnan alueella. Pykälän perusteluissa on tarpeen määritellä, mitä ”suurin osa kaupan kohteesta” tarkoittaa. Joka tapauksessa kyseessä lienee omaisuuden rahallinen arvo, mutta esitys jättää epäselväksi sen, miten arvo määräytyisi, jos sitä ei olisi kuntakohtaisesti selvitetty etuostotilanteeseen johtanutta kauppaa valmisteltaessa. Olisiko perusteena esimerkiksi omaisuuden tasearvo, tekninen nykyarvo vai liiketoiminta-arvo kunkin kunnan alueella?

4 e § Vesihuolto-osuuskunnan omaisuuden myynnin rajoitukset

Ehdotetussa pykälässä rajattaisiin ennen lain voimaantuloa perustettujen asiakasomisteisten vesihuolto-osuuskuntien mahdollisuutta myydä lain voimaantulon jälkeen hankittua vesihuolto-omaisuutta.

Ehdotetulla rajauksella voi olla vesihuolto-osuuskunnan toiminnalle ja esimerkiksi rahoituksen hankinnalle epäsuotuisia vaikutuksia. Jatkovalmistelussa on vielä huolellisesti arvioitava, miten ehdotetun kaltainen rajausta toimisi käytännössä, koska sillä olisi vaikutusta osuuskunnan omaisuuden arvostukseen sekä mahdollisuuteen käyttää omaisuutta tehokkaasti velan vakuutena.

Kuntaliitto pitäisi parempana sääntelytapana tällaisesta rajoituksesta luopumista, sillä rajoitus johtaisi hankaliin rajanvetoihin siitä, mikä olisi sellaista uutta omaisuutta ja toiminnan laajentamista, joka tekisi tästä osuuskunnan omaisuuden osasta yksityisille myyntikelvotonta. Laitoksen toiminnallisuuden ja teknisen kokonaisuuden kannalta rajausta käytännössä johtaisi koko osuuskunnan omaisuuden muuttumiseen yksityiselle taholle myyntikelvottomaksi. Rajoituksesta voitaisiin luopua ilman, että kunnan määräysvalta vesihuoltopalveluissa valtakunnallisesti tarkasteltuna olennaisesti vaarantuisi, koska käytännössä nykyisten osuuskuntien merkittävä laajeneminen ei asiakasmäärillä mitattuna olisi realistinen uhka.

Kuntaliitto ehdottaa, että 4 e §:stä poistetaan sen toinen virke:

Mitä edellä säädetään, koskee myös sellaista vesihuolto-omaisuutta, jonka ennen tämän lain voimaantuloa perustettu asiakasomisteinen vesihuolto-osuuskunta on hankkinut tämän lain voimaantulon jälkeen.

5 § Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu

ELY-keskuksen tehtävänä ehdotetaan säädettäväksi vesihuollon alueellisen yleissuunnittelun ohjaaminen. Kuntaliitto toteaa, että tehtäväksi tulisi pykälässä määritellä alueellisen yleissuunnittelun tukeminen, sillä vesihuollon on tarkoitus edelleenkin säilyä kunnan itsehallintonsa nojalla järjestämänä tehtävänä eikä yleissuunnittelu tuottaisi kuntiin kohdistuvia oikeusvaikutuksia. Tukeminen tarkoittaisi erityisesti asiantuntija-apua, joko ELY-keskuksen oman asiantuntemuksen tai ulkopuolelta hankitun asiantuntija-palvelun muodossa.

5 a § Vesihuollon kehittäminen kunnassa

Ehdotetussa uudessa 5 a §:ssä säädettäisiin kunnalle uusi velvoite laatia, hyväksyä ja pitää ajan tasalla vesihuoltosuunnitelma. Vesihuoltosuunnitelma ohjaisi yleisellä tasolla vesihuollon

kehittämistä kunnan alueella. Suunnitelma voitaisiin laatia myös kuntien yhteistyönä. Suunnitelma ei ole oikeusvaikutteinen, joten kunnan hyväksymään suunnitelmaan ei voisi hakea muutosta. Kuntaliitto pitää tarpeellisena vesihuollon kehittämissuunnittelun jännevöittämistä kunnassa pääosin ehdotetun vesihuoltosuunnitelman kaltaisella asiakirjalla.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että vesihuoltosuunnitelmassa esitetyt yleiset periaatteet vesihuollon omistajapolitiikasta pohjautuvat kunnan strategiaan ja siitä johdettuun kuntakonsernin omistajapolitiikan ja -ohjauksen linjauksiin.

Suunnitteluprosessiin on ehdotettu sisällytettäväksi velvoite varata valvontaviranomaiselle mahdollisuus antaa lausunto suunnitelmasta ennen sen hyväksymistä. Kuntaliiton mielestä tällainen velvoite lausuntokierrokselle on tarpeeton ja se tulisi poistaa ottaen huomioon, että pykälän 1 momentissa edellytetään kunnan kehittävän vesihuoltoaan ”...muiden kuntien ja muiden keskeisten tahojen kanssa”. Valvontaviranomaiset osallistuvat itse suunnitelman laatimiseen eikä suunnitelmalla ole oikeusvaikutuksia.

6 § Vesihuollon järjestäminen

Pykälää uudistettaessa on tavoiteltu selkeämpää ilmaisua sille, että kunta voi täyttää järjestämisvelvollisuutensa myös muilla tavoin kuin huolehtimalla siitä, että ryhdytään toimenpiteisiin vesihuoltolaitoksen perustamiseksi tai olevan laitoksen toiminta-alueen laajentamiseksi. Uuden 3 momentin kieliasussa voisi kuitenkin noudattaa vastaavaa ilmaisua kuin edellä 2 momentissa, eli ”...kunta voi vaihtoehtoisesti huolehtia siitä, että ryhdytään muihin toimenpiteisiin...”, koska näitä toimenpiteitä (esimerkiksi asiantuntija-apu kiinteistökohtaisen vesihuollon järjestämisessä) voisivat kunnan ohella toteuttaa myös esimerkiksi vesihuoltolaitokset.

Kuntaliitto huomauttaa, että mikäli uutta säännöstä (ehdotettu 9 b § vesihuollon turvaamisesta) pidetään ehdottoman välttämättömänä, tähän kunnan järjestämisvelvollisuutta säätelevään pykälään voitaisiin tarvittaessa sisällyttää tarkkarajaisempana säännös nyt uudessa ehdotetussa 9 b §:ssä avoimesti ja epätäsmällisesti säädetystä vesihuollon turvaamisvelvoitteesta. Samalla turvaamisvelvoite tulee rajata selkeästi maantieteelliseen alueeseen, jonka kunta on arvioinut tarpeelliseksi sisällyttää keskitetyn vesihuollon piiriin. Kuntaliitto ei voi hyväksyä kunnalle ehdotettua vesihuollon turvaamisvelvoitetta erityisesti sellaisten kiinteistöjen osalta, joille vesihuoltolaitos tai muu vesihuoltotoimija on tarjonnut vapaaehtoisesti vesihuoltopalvelua, vaikka ne eivät sijaitse vesihuoltolain mukaisella toiminta-alueella.

7 § Vesihuoltolaitosten toiminta-alueisiin sisällytettävät alueet

Vesihuoltolaitoksen toiminta-aluetta koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi ja laajennettavaksi 7 §:ssä sekä 8, 8 a ja 8 b §:ssä. 7 §:ssä määritellään eräitä alueita, joita yleensä on tarpeen sisällyttää toiminta-alueeseen.

Kuntaliitto pitää välttämättömänä, että edellä mainittujen pykälien sekä 6 §:n perusteluissa muotoilut ja keskinäiset viittaukset tarkistetaan yhteneviksi niin, että soveltamisessa olisi

yksiselitteisen selvää se, että aina kaikkia näitä erikseen mainittuja alueita ei ole tarve sisällyttää toiminta-alueisiin. Luonnoksessa on tältä osin huomattavaa epäselkeyttä. Lisäksi huomautamme, että 7 §:ssä viitataan taajamiin, vaikka käsitettä ei ole määritelmässä mainittu. Pykälän perusteluissa taajama on määritelty YKR-taajamaksi. Lain soveltamisessa jää tehtäväksi tapauskohtaisesti rajanveto nk. tiheän taajaman ja harvan taajaman osalta. Useissa tapauksissa harvaa taajamaa ei ole perusteltua sisällyttää toiminta-alueeseen, kun otetaan huomioon toiminta-alueen sisältövaatimukset.

Kuntaliitto ehdottaa, että jo pykälätekstissä todettaisiin edellä mainittu peruslinja lisäämällä ehdotettuun uuden 7 §:n 2 momenttiin asiasta kirjaus seuraavasti:

Määritettäessä 1 momentissa tarkoitettuja alueita on arvioitava vesihuoltolaitoksen verkostoon liittämisen tarve ja otettava huomioon ainakin asemakaava-alueet, taajamat sekä pohjavesialueet. Kaikissa tilanteissa näitä alueita ei kuitenkaan ole tarpeen sisällyttää toiminta-alueeseen, mikäli arviointi sen osoittaa.

8 § Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen hyväksyminen

Ehdotetun 8 §:n ensimmäisessä momentissa säädettäisiin kunnalle velvoite tehdä valituskelpoinen päätös myös siitä, ettei toiminta-alueita ole tarpeen hyväksyä. Luonnoksessa ehdotetun 8 §:n ensimmäinen momentti on kirjoitettu muotoon ”Kunnan tulee hyväksyä alueellaan toimiville vesihuoltolaitoksille toiminta-alue tai tehdä päätös, että laitokselle ei ole tarpeen hyväksyä toiminta-alueita”.

Kuntaliitto pitää asiallisesti tarpeettomana ja turhaa hallinnollista taakkaa aiheuttavana valituskelpoisen hallinnollisen päätöksen edellyttämistä tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos, sen asiakkaat tai kunta eivät ole pitäneet tarkoituksenmukaisena toiminta-alueen hyväksymistä. Käynnissä olevan hallituksen norminpurkuohjelman hengessä tällaista ”nollapäätössäännöstä” ei tulisi säätää, sillä valvontaviranomaisilla on asiassa tarvittaessa kuitenkin vireillepano-oikeus.

Kuntaliiton mielestä pykälän 1 momentti tulee poistaa lakiluonnoksesta. Toiminta-alueen hyväksymisestä on voimassa olevan lain säännöstä vastaava säännös ehdotetussa 3 momentissa.

8 a § Toiminta-alueen hyväksymisen edellytykset ja päätöksen sisältö

Ehdotetussa uudessa pykälässä säädettäisiin aiempaa laajemmin toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksistä sekä varsin yksityiskohtaisesti toiminta-aluepäätöksen sisällöstä.

Kuntaliitto pitää hyvänä, että toiminta-alueen hyväksymisen edellytyksenä ovat taloudelliset ja tekniset seikat nousevat ehdotuksessa selkeästi ja tärkeänä arvioitavana asiana esille. Ehdotuksessa - osin voimassa olevan lain tapaan - kuvatussa toiminta-aluepäätöksessä esitettäväksi säädetyt

vesihuoltoverkoston rakentamisen tavoitteellisen aikataulun tulee käytännössä seurata asemakaava-alueilla kaavan toteutumista, eikä olla riippuvainen kaavan voimaantulosta. On vielä arvioitava, onko ehdotettu pykäläteksti edellä kuvattuun nähden verkoston rakentamistavoitteen suhteen vesihuoltolaitoksen näkökulmasta liian velvoittava.

8 b § Toiminta-alueen supistaminen ja rauettaminen

Ehdotetussa pykälässä säädettäisiin voimassa olevasta laista poiketen myös toiminta-alueen supistamisen ja rauettamisen edellytyksistä. Tämä on välttämätön ja olennainen parannus sääntelyyn, sillä väestötappioalueilla tarpeet toiminta-alueiden supistamiselle lisääntyvät lähivuosina.

Pykälässä säädettäisiin myös päätöksen sisällöstä muun muassa edellyttämällä kuvausta siitä, miten vesihuolto toiminta-alueen ulkopuolelle jäävillä kiinteistöillä järjestetään. Tältä osin on tarpeen täsmentää vesihuoltolaitoksen ja kunnan ajallisen ja taloudellisen vastuun ulottuvuutta vähintäänkin lain perusteluissa, vaikka siitä perusteluissa jo onkin yleisluontoinen maininta.

Pykälän sisältämä sääntely on läheisessä yhteydessä uudistettuun 9 §:n sääntelyyn vesihuollosta huolehtimisesta sekä ehdotetun uuden 9 b §:n sääntelyyn vesihuollon turvaamisesta. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että näiden säännösten keskinäinen koherenssi varmistetaan erityisesti, mikäli uusi 9 b § tullaan sisällyttämään lakiin. Säännösten keskinäisriippuvuus on tunnistettava ja siitä kunnalle mahdollisesti aiheutuvat arvaamattomat vesihuoltovastuut on jatkovalmistelussa selkeytettävä ja rajattava.

9 § Vesihuollosta huolehtiminen

Kuntaliitto pitää pääosin hyvinä pykälään ehdotettuja muutoksia. Huomautamme kuitenkin, että vesihuoltolaitoksen vastuu toiminta-alueen ulkopuolella sijaitsevien laitoksen verkostoon liitettyjen kiinteistöjen osalta ei voi siirtyä kunnalle tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykenisi huolehtimaan tarjoamastaan vesihuoltopalvelusta (vrt. huomiomme 6 §:n ja 9 b §:n osalta).

9 a § Vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma

Uudessa 9 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi vesihuoltolaitokselle velvoite laatia ja pitää ajan tasalla vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelma. Uusi suunnittelovelvoite olisi keskeinen työkalu mm. vesihuollon laajasti tunnetun korjausvelkahaasteen haltuun ottamisessa. Suunnitelmalla osoitettaisiin pitkäjänteisesti ja päivittyvänä vesihuoltolaitoksen investointitarve, joka tulee rahoittaa vesihuollon asiakasmaksuilla. Suunnitelmassa tulisi ottaa huomioon luonnoksessa ehdotettu kunnan vesihuolto-suunnitelma.

Kuntaliitto pitää tarpeellisena vesihuoltolaitokselle ehdotettua velvoitetta omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisesta. Jatkovalmistelussa ja lain toimeenpanon ohjeistuksessa tulee huomioida mahdollisuus omaisuuden-hallintasuunnitelman sisältövaatimusten jonkinasteisesta joustosta eri kokoisten laitosten kesken.

9 b § Vesihuollon turvaaminen

Kuntaliitto toistaa työryhmän mietintöön jättämässään eriävässä mielipiteessä esittämät näkökohdat, joiden vuoksi tätä ehdotettua pykälää ei tulisi sisällyttää uudistettavaan vesihuoltolakiin. Ehdotettu sääntely laajentaisi kunnan viimekätistä vastuuta vesihuollosta myös sellaisilla alueilla, joita kunta ei ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi sisällyttää vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen tai joilla ei muutoinkaan ole 6 §:n järjestämisvelvollisuus voimassa. Kuntaliitto pitää ehdotettua pykälää tarpeettomana ja kunnan vastuuta arvaamattomasti laajentavana.

Katsomme, että mikäli pidettäisiin välttämättömänä erikseen korostaa kunnan järjestämisvastuuta tilanteissa, joissa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan 9 §:n mukaisista velvoitteistaan, tarvittava kirjaus voitaisiin sisällyttää 6 §:n säännöksiin. Kuntaliiton käsityksen mukaan näihin tosin asiallisesti jo nyt sisältyy ehdotetun 9 b §:n mukainen velvoite kunnan hyväksymän vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella tarjottavan vesihuoltopalvelun osalta. Lisäksi valvontaviranomaisilla on vireillepano-oikeus kunnalle säädetyn vesihuollon järjestämisvelvollisuuden hoitamiseen liittyen.

Kuntien kannalta keskeinen ongelma ehdotetussa uudessa pykälässä on, että se tilanteessa, jossa vesihuoltolaitos ei kykene huolehtimaan vastuullaan olevista vesihuoltopalveluista, laajentaisi kunnan velvoitetta huolehtia myös niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka sijaitsevat vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen ulkopuolella. Pykälätekstissä ei lainkaan mainita toiminta-alueita, vaan viitataan ainoastaan 9 §:ään, jonka luonnoksessa todetaan mm. näin: ”Toiminta-alueen ulkopuolella vesihuoltolaitos huolehtii niiden kiinteistöjen vesihuollosta, jotka on liitetty vesihuoltolaitoksen vesijohtoon tai jätevesiviemäriin.” Pykäläluonnoksen perusteluissa tosin viitataan ehdotetun 8 a §:n mukaisiin toiminta-alueen hyväksymisedellytyksiin ja muutoinkin kuvaillaan vesihuollosta huolehtimista toiminta-alueella. Pykäläteksti ja perustelut eivät tältä osin vastaa toisiaan.

Kunta on toiminta-alueen hyväksyessään arvioinut keskitetyn vesihuollon tarpeellisen aluerajauksen. Jos vesihuoltolaitos tarjoaa palvelua toiminta-alueen ulkopuolella tai on muodostunut itseohjautuvasti ja toimii kokonaan ilman toiminta-alueita, ei kuntaa tule velvoittaa turvaamaan kiinteistöjen vesihuoltoa tällaisilla alueilla. Vesihuoltolaitos ja verkostoon liittyneet kiinteistöt ovat keskinäisessä yksityisoikeudellisessa liikesuhteessa vapaaehtoisesti tiedostaen, että alue ei ole kunnan arvion mukaan sellainen, että keskitetty vesihuolto olisi alueelle soveltuvin ratkaisu.

Mikäli vesihuollon turvaamisvelvoite säädettäisiin, johtaisi se Kuntaliiton näkemyksen mukaan siihen, että velvollisuuden toteuttamisesta tulisi säätää vesihuoltolaissa paljon ehdotettua tarkkarajaisemmin ja selkeämmin. Tämä voisi edellyttää jopa oman pykälänsä. Nyt lakiehdotus jättää täysin epäselväksi esimerkiksi sen, miten toimintakyvyttömän vesiosuuskunnan (tai muun vesihuoltoa harjoittavan toimijan) vesihuolto-omaisuuden ottaminen kunnan haltuun tapahtuisi osuuskunnan tms. laiminlyötyä vesihuollosta huolehtimisvelvollisuutensa. Luonnoksessa todetaan hyvin yleisesti, että kunnan toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi laitoksen toimintaedellytysten parantaminen, alueen sisällyttäminen toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen tai 6 §:n 2

momentin mukaiset muut toimenpiteet vesihuollon palveluiden turvaamiseksi. Kuntaliitto huomauttaa, että esimerkiksi alueen sisällyttäminen toisen vesihuoltolaitoksen toiminta-alueeseen ei ole yksinkertainen ratkaisu, jonka voisi toteuttaa ilman, että tällä toisella vesihuoltolaitoksella olisi alueella edellytyksiä huolehtia vesihuollosta. Tämä taas edellyttää esimerkiksi vesihuoltoverkoston hallintaa.

10 § Kiinteistön liittäminen vesihuoltolaitoksen verkostoon

Kiinteistön liittämisvelvollisuutta vesihuoltolaitoksen verkostoon ehdotetaan luonnoksessa muutettavaksi 10 §:ssä siten, että liittämisvelvollisuus olisi kaikkialla vesihuoltolaitokselle hyväksytyllä toiminta-alueella riippumatta siitä, onko kyseessä taajama vai ei. Vuonna 2014 säädetty taajamien ulkopuolisten alueiden liittämisvelvollisuuden lievennys käytännössä poistettaisiin. Ns. palautetulle liittämisvelvollisuudelle tulisi siirtymäaika niillä taajaman ulkopuolisilla toiminta-alueen osilla, joilla ei voimassa olevan lain mukaan ole liittämisvelvollisuutta. Kiinteistön liittämisvelvollisuudesta voisi nykyiseen tapaan myös hakea vapautusta. Vapautuksen myöntämiselle 11 §:ssä säädettyjä edellytyksiä tarkistettaisiin niin ikään.

Kuntaliitto pitää liittämisvelvollisuuden muuttamista toiminta-alueella yhtenäiseksi yhtenä tarpeellisimmista tämän lakiuudistuksen tuomista muutoksista, vaikka seurauksena onkin palaaminen aiempaan sääntelytilanteeseen. Vuoden 2017 jälkeinen lainsäädännöllinen tilanne (vesihuoltolain liittämisvelvoitteen lievennys suhteessa kiinteistökohtaisten jätevesijärjestelmien vaatimustason lievennykseen ympäristönsuojelulainsäädännössä) on joissakin kunnissa johtanut vesihuoltolaitokset taloudelliseen ahdinkoon, kun taajaman ulkopuolisilla toiminta-alueilla (joita usein on jouduttu hyväksymään valtion valvontaviranomaisen vaatimuksesta, jopa oikeusprosessien tuloksena) liittyjien määrä on verkoston jo rakennuttua jäänyt selvästi pienemmäksi, mitä toiminta-aluepäätöksen mukaisten taloudellisten toimintaedellytysten varmistamiseksi olisi ollut tarpeen.

Jatkovalmistelussa tulisi arvioida sellaisten kiinteistöjen määrä, joiden liittämisvelvollisuuden osalta sääntely palaa ennen vuotta 2014 vallinneeseen tilanteeseen. Näin voitaisiin arvioida mm. ympäristönsuojeluviranomaisille muutoksesta mahdollisesti tehtävien liittämisvelvollisuudesta vapauttamishakemusten määrää.

11 § Liittämisvelvollisuudesta vapauttaminen

Kuntaliitto pitää tärkeinä pykälään ehdotettuja täsmennyksiä. Valvontaviranomaisten keskinäinen lausunto tulisi pyytää vain tarvittaessa, mikä sujuvoittaa hakemuksen käsittelyä. Erittäin tärkeää on ehdotetulla tavalla tarkastella liittämisvelvollisuudesta vapauttamisen myöntämisperusteita ja tilannetta vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kokonaisuutena tai toiminta-alueen olosuhteitaan luontevassa osassa sen sijaan, että vapauttamisten vaikutusta tarkasteltaisiin yksittäisinä. Tämä on tärkeää yhtäältä kiinteistönomistajien yhdenvertaisen kohtelun näkökulmasta ja toisaalta vesihuoltolaitoksen taloudellisten toimintaedellytysten näkökulmasta. Tärkeä on myös 3 momenttiin tehty muutos, jonka mukaan kiinteistön vesihuolto tulee liittämisvelvollisuudesta vapauttamista

haettaessa olla jo järjestetty ympäristönsuojelulain vaatimusten mukaisesti. Näin jätevesihuollon asianmukainen järjestäminen ei jää epämääräiseen tulevaisuuteen.

Kuntaliitto pitää tärkeänä pykäläluonnokseen sisällytettyä säännöstä kunnan valvontaviranomaisen mahdollisuudesta periä maksu liittämiselvällisyydestä vapauttamishakemuksen käsittelystä aiheutuvista kustannuksista. Lisäksi pidämme tärkeänä maksunperimismahdollisuuden ulottamista eräisiin muihin valvontaviranomaisen tehtäviin. Tästä on ehdotus pykäläluonnokseksi lausunnossamme kohdassa ”Muut huomiot”.

15 § Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvollisuus

Vesihuoltolaitoksen selvilläolo- ja tarkkailuvelvoitetta ehdotetaan laajennettavaksi olennaisesti. Kuntaliitto pitää ehdotusta perusteltuna muun muassa vesihuolto-omaisuuden hallinnan kehittämisen vuoksi.

Ehdotettu verkoston sijaintitiedon saattaminen koneluettavaan paikkatietomuotoon sen sijaan aiheuttanee suuria, ellei ylitsepääsemättömiä ongelmia erityisesti pienten vesihuoltolaitosten vanhojen verkostojen osalta. Asia on otettava huomioon lain voimaantulosäännöksissä säätämällä tässä pykälässä edellytetyille tietojen esitystavalle riittävän pitkä, vähintään viiden vuoden siirtymäaika.

15 a § Vesihuoltolaitoksen varautuminen häiriötilanteisiin

Vesihuoltolaitokselle ehdotetaan säädettäväksi huomattavasti uusia velvoitteita häiriötilanteisiin varautumisen parantamiseksi. Kuntaliitto pitää ehdotuksia pääosin perusteltuna, mutta on tarpeen vielä harkita, onko ehdotuksessa osin päällekkäistä sääntelyä vesihuoltolain sisällä tai liitännäisten lakien velvoitteiden kanssa. Pykälän perusteluissa todettu varautuminen viemäröinnin pitkäkestoiseen häiriöön ja siitä mahdollisesti seuraavaan jätehuollon häiriötilanteeseen on tarpeellinen täydennys.

Pykälän 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä todetaan, että vesihuoltolaitos vastaa verkostoihinsa liitettyjen kiinteistöjen vesihuoltopalvelujen saatavuudesta häiriötilanteissa. Kuntaliitto pitää ilmaisua liian kategorisena ja osin kohtuuttoman ehdottomana vesihuoltolaitosten varautumiselta edellytettyjen voimavarojen näkökulmasta. Se ei anna vesihuoltolaitokselle mahdollisuutta rajata juuri millään tavoin riskienhallintaan ja häiriötilanteisiin varautumiseen kohdennettavien taloudellisten ja muiden resurssien käyttöä tarkoituksenmukaisella tavalla. Pykälän muotoilun pitäisi Kuntaliiton mielestä soveltuvien osin noudattaa toiselle välttämättömyyspalvelulle eli sähkön toimitukselle sähkömarkkinalain (588/2013) 19 §:n kohdissa 2) ja 3) sekä 28 §:ssä esitetyjä vaatimuksia. Näin varmistettaisiin, että vaatimukset ovat realistisesti toteutettavissa ja kohtuullisia myös kustannusten osalta.

Kuntaliitto huomauttaa, että valmistelussa olevan ns. CER-lain mukainen riskiarvio tehdään neljän vuoden välein. Näin ollen mainitun lain soveltamisalaan kuuluvat laitokset päivittäisivät riskiarvion pohjalta varautumissuunnitelmiaan tiheämmin kuin pykälässä mainitusti kuuden vuoden välein. CER-

velvoitteiden alaisten laitosten osata terminä on häiriönsietokykyä koskeva suunnitelma ja vesihuoltolain velvoitteena on varautumissuunnitelma, mutta asiallisesti kyse on kuitenkin sisällöllisesti samasta suunnitelmasta.

15 b § Vesihuollon häiriötilanteista ilmoittaminen

Luonnoksen 15 b §:ssä ehdotetaan säädettäväksi kunnan terveydensuojeluviranomaiselle ja ympäristöluvan valvojalle velvoite ilmoittaa viipymättä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle tietoonsa tulleesta merkittävästä vesihuollon häiriötilanteesta. Kuntaliitto pitää ehdotettua toimintamallia, jossa kunnan terveydensuojeluviranomainen (ja joissain tapauksissa ympäristönsuojeluviranomainen) toimii viestinviejänä, outona ja perusteettomana. Lähtökohtana tulee olla, että toiminnanharjoittaja, jonka toimintaa säännöksen kuvaama häiriötilanne koskee, ilmoittaa siitä itse viipymättä toimivaltaisille viranomaisille.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella tai ympäristönsuojeluviranomaisella ei ole päivystysvelvoitetta ja tiedon kierrättäminen niiden kautta voi aiheuttaa tarpeetonta viivettä tiedonkulkuun. Lainvalmistelun aikana on esitetty, että tiedon välittäminen on vaivatta toteutettavissa käytössä oleviin (tai käyttöön tuleviin) tietojärjestelmiin tehtävillä muutoksilla. Mikäli tiedonvälitysvelvoite asetettaisiin kunnan valvontaviranomaisille, voisi myös muiden osapuolten ylläpitämän tietojärjestelmän toimintahäiriön vuoksi muodostua tilanne, jossa kunnan valvontaviranomainen voisi joutua epäilyksi virkavelvollisuuden laiminlyönnistä tehtävässä, joka tulisi olla toiminnanharjoittajalla.

16 § Tiedonsaanti ja tiedottamisvelvollisuus

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

16 a § Ympäristötietoja sisältävien asiakirjojen julkisuus

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

17 § Asiakkaan kiinteistön käyttö

Kuntaliitto pitää muun muassa verkoston huolto- ja korjaustöiden sekä tarkastusten vuoksi tarpeellisenä pykälään ehdotettua vesihuoltolaitoksen korvausvastuun rajausta asiakkaan kiinteistön käyttöön liittyen. Perustelut kuvaavat käytännön esimerkitilanteita hyvin.

18 § Maksujen yleiset perusteet

Luonnoksen 18 §:ssä ja 19 §:ssä säädettäisiin aiempaa täsmällisemmin vesihuoltomaksujen perusteista ja vesihuoltolaitoksen omistajan kohtuullisen tuoton edellytyksistä. Tavoitteena on vesihuoltomaksujen saaminen nykyistä paremmin kustannuksia vastaavaksi. Omistajan mahdollisuus saada vesihuoltolaitokseen sijoitetulle pääomalle kohtuullista tuottoa sidottaisiin 9 a §:n mukaisen vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman investointitarpeiden toteutumisedellytyksiin.

Omaisuudenhallintasuunnitelmassa kuvatut investointitarpeet olisi ehdotetussa luonnoksessa kytketty myös uudistettaviksi ehdotettuihin 18 §:n säännöksiin vesihuoltomaksujen perusteista ja omistajan mahdollisuuteen saada vesihuolto-omaisuuteen sijoittamastaan pääomasta kohtuullista tuottoa. Kuntaliitto pitää ehdotusta kannatettavana, mikäli maksujen asettamista kohtuullisen tuoton mahdollistavalle tasolle ei rajoiteta tulkitsemalla maksujen kohtuullisuutta aiemmasta käytännöstä poikkeavalla tavalla, eli esimerkiksi asettamalla valvontaviranomaisen toimesta maksuille jokin yksikköhintaraja tms.

Pykälästä on poistettu sen 3 momentti, joka koski vesihuollon tukemista. Kuntaliitto pitää tarpeellisenä sisällyttää lakiin säännös vesihuollon tukemisesta. Luonnoksessa asia on todettu perusteluissa, mutta siitä on tarpeen säätää selkeästi pykälätekstissä. Asiallisesti se ei kuitenkaan välttämättä kuulu tähän maksuja koskevaan pykälään.

Kuntaliitto ehdottaa, että vesihuollon tukemisesta säädetään omassa pykälässään, esimerkiksi uudessa pykälässä 19 b §. Siinä tulisi säätää millä edellytyksillä ja millaisissa tilanteissa valtiolla ja kunnilla on mahdollista tukea vesihuoltoa ottaen huomioon EU:n valtioneuvoston säätely. Pelkkä maininta perusteluissa tukemisen mahdollisuudesta jättää sääntelyn liian tulkinnanvaraiseksi. Pykälä turvaisi myös vesihuoltolaitoksen oikeutta omiin varoihin.

19 § Maksut

Kiinteä, veden kulutuksesta riippumaton perusmaksu säädettäisiin pakolliseksi, joskaan sen määrästä tai osuudesta maksukertymästä ei säädettäisi. Perusmaksun, liittymismaksun ja muiden maksujen tulee jatkossa olla toiminta-alueen eri osissa eri suuruinen, jos se on kustannusten kohdentamisen kannalta tarpeen. Myös käyttömaksu voisi vaihdella samasta syystä, mutta se voisi kuitenkin olla myös kaikille sama.

Kuntaliitto pitää tärkeänä perusmaksun säätämistä pakolliseksi, sillä usein yli 80 % vesihuoltolaitoksen kuluista on veden käytöstä riippumattomia. Huomautamme, että ehdotettu muotoilu ”perusmaksun, liittymismaksun ja muiden maksujen tulee jatkossa olla eri suuruinen...” ei saa johtaa tulkintaan, että kaikissa tapauksissa tavoiteltaisiin näiden maksujen osalta ko. alueella täydellistä kustannusvastaavuutta.

20 § Vesihuollon eriyttäminen kirjanpidossa

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

20 a § Vesihuoltolaitoksen toimintakertomus

Luonnos sisältää paljon uusia yksityiskohtaisia sisältövaatimuksia toimintakertomukselle. Kuntaliitto pitää tarpeellisena vielä harkita, ovatko kaikki sisältövaatimukset tarpeen kaikilla laitoksilla. Vaatimukset aiheuttavat merkittäviä lisävaatimuksia tilintarkastajan työlle ja tuovat myös pienille vesihuolto-osuuskunnille tilintarkastajan käyttövelvollisuuden. Tämä saattaa joiltakin osin vähentää mahdollisuuksia osuuskuntamuotoisen vesihuoltotoiminnan jatkuvuudelle.

20 b § Tilinpäätöstietojen ja toimintakertomuksen tarkastaminen

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

20 c § Taloustietojen julkistaminen

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

20 d § Vesihuollon tietojärjestelmä

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

23 § Sopimusehtojen muuttaminen

Kuntaliitto katsoo, että pykälä tulee säilyttää nykyisessä muodossaan. On olennaista, että selvityksillä todettu vesihuolto-omaisuuden korjaustarpeen lisääntyminen on hyväksyttävä peruste kohdan 1 mukaisille maksutarkistuksille, eikä tätä tule vesittää ehdotetulla pykälämuutoksella. Katsomme, että ehdotettu pykälä ja sen perustelut eivät ole linjassa keskenään ja ehdotetussa muodossaan voivat aiheuttaa tulkintaristiriitoja jatkossa.

Vaihtoehtoisesti esitämme, että pykälätekstissä maksut ja muut sopimusmuutokset erotetaan toisistaan maksumuutoksia koskevalla lisäyksellä, uusi 1 mom: "Vesihuollon 21 §:n mukaisissa sopimuksissa mainittujen maksujen muuttaminen on mahdollista, jos se on edellytyksenä vesihuoltopalvelun tuottamiselle tässä laissa säädetyllä tavalla" ja muuttamalla voimassa olevan lain tämän pykälän ensimmäinen virke muotoon "Vesihuoltolaitos saa muuttaa 21 §:ssä tarkoitetun sopimuksen muita ehtoja vain:"

24 § Sopimuksen irtisanominen

Pykälän eri momentteihin ehdotetut muutokset ovat Kuntaliiton mielestä tarpeellisia.

30 § Uhtasakko ja teettämis- ja keskeyttämisuhka

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

31 § Vireillepano-oikeus

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

32 § Muutoksenhaku

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

33 § Valitusoikeus

Kuntaliitto katsoo, että uudessa 4 d §:ssä säädettäväksi ehdotetuissa kunnan etuostotilanteissa valitusoikeus tulisi rajata etuostolain 22 §:ää vastaavalla tavalla.

34 § Kiinteistön vesihuoltoa koskeva riita-asia

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

35 § Salassapitovelvollisuus

Kuntaliitolla ei ole huomautettavaa pykälään ehdotetuista muutoksista.

35 a § Valvontaviranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus

Kuntaliitto pitää ehdotettua uutta pykälää erittäin tarpeellisena valvontatehtävän asianmukaisen suorittamisen turvaamiseksi.

Voimaantulosäännökset

Kuntaliitto korostaa, että lakiluonnokseen sisältyy runsaasti uusia suunnitteluvaihtoehtoja niin kunnille kuin vesihuoltolaitoksille. Monet näistä velvoitteista edellyttävät erityisesti pienemmissä kunnissa ja vesihuoltolaitoksilla oman organisaation ulkopuolisen asiantuntemuksen käyttöä velvoitteiden täyttämiseksi. Sen vuoksi on tärkeää, että velvoitteille säädetään sellaiset riittävät siirtymäajat, ettei ulkopuolisten asiantuntijapalveluhankintojen äkillinen lisääntyminen johda palvelukapeikkoihin ja siten tarpeettomaan kustannusten nousuun.

Kuntaliitto huomauttaa, että vesihuoltolaitoksen määritelmämuutokseen liittyen 3 §:n perustelut eivät ole koherentteja ehdotettujen siirtymäsäännösten kanssa. 3 §:n kohdan 3 perusteluissa todetaan, että siirtymäsäännöksellä turvattaisiin uusille vesihuoltolain soveltamisalaan tuleville vesihuoltolaitoksille siirtymäaika, jonka kuluessa laitokset voivat saattaa 15 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot verkostojen sijainnista sähköiseen muotoon sekä laatia 15 a §:n 2 momentissa tarkoitetun suunnitelman häiriötilanteisiin varautumiseksi. Voimaantulosäännöksissä ei ole kuitenkaan ehdotettu siirtymäaikaa uusille soveltamisalaan tuleville vesihuoltolaitoksille 15 §:n 1 mom velvoitteiden noudattamiselle eikä erityistä muista poikkeavaa siirtymäaikaa 15 s §:n 2 mom vaatimuksille varautumissuunnitelman laatimiseksi. Kuntaliitto huomauttaa samalla myös, että terminologia 3 §:n 3 kohdan perusteluissa poikkeaa sittemmin em. pykälissä käytetystä terminologiasta ja se tulisi tarkistaa yhteneväksi (vrt. sähköinen muoto ja koneluettava paikkatietomuoto).

Ehdotettu viiden vuoden siirtymäaika lakiluonnoksen 8 §:n mukaisen toiminta-aluepäätöksen tekemiselle on tarpeen.

Sen varmistamiseksi, että kunnissa voidaan tehdä tarvittavat hallintopäätökset riittävän huolellisesti muun muassa muutoksenhakujen minimoimiseksi, Kuntaliitto ehdottaa luonnoksessa oleviin voimaantulosäännöksiin myös seuraavia muutoksia:

- Kunnan tulee laatia 5 a §:n mukainen vesihuoltosuunnitelma kolmen vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Perusteluna edellä esitetylle muutokselle on asiantuntijapalvelujen tarpeen ennakoitavissa oleva tilapäinen voimakas kasvu uuden suunnitteluvaiheen myötä ja sen vaikutus asiantuntijapalvelujen kustannuskehitykseen.

- Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajamassa, kiinteistön liittämismääräaikaisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes kunta on tehnyt tämän lain mukaisen päätöksen toiminta-alueen tarkistamisesta. Ennen tämän lain voimaantuloa hyväksytyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella, joka sijaitsee taajaman ulkopuolella, sijaitsevan ja ennen tämän lain voimaantuloa rakennetun kiinteistön liittämismääräaikaisuus laitoksen vesijohtoon ja viemäriin määräytyy kuitenkin edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleen 10 §:n mukaisesti siihen asti, kunnes viisi vuotta on kulunut toiminta-alueen tarkistamispäätöksestä tämän lain mukaiseksi.

Perusteluna edellä esitetuille muutoksille toteamme seuraavaa. Siirtymäsäännöksissä on tarpeen tarkentaa toiminta-alueen tarkistamista koskevaa viittausta päätöksentekohetkeen, jotta on yksiselitteistä, milloin tarkistaminen voidaan katsoa tehdyksi. Sen lisäksi liittämismääräaikaisten muuttumisen toimeenpanoon on tarpeen antaa esitettyä pitempi määräaika, jotta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisten hallinnollinen taakka jakautuu tasaisemmin. Se olisi myös kohtuullista liittämismääräaikaisten kiinteistöjen omistajien kannalta.

Lisäksi lakiluonnoksen lain voimaantuloa koskevaan lukuun 9 on tarpeen lisätä 10 §:n liittämismääräaikaista koskevien säännösten voimaantulon osalta perusteluna seuraava teksti:

Tämän lain voimaantulon jälkeen uuden rakennettavan kiinteistön tulee liittyä taajaman ulkopuolella sijaitsevalla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella verkostoon välittömästi, mikäli vesihuoltolaitos on rakentanut alueelle verkoston. Mikäli ennen lain voimaantuloa tällaisella toiminta-alueella sijaitsevaan kiinteistöön olisi tarve rakentaa tai uusia vesihuoltolaitteisto, silloin myös tällaisella kiinteistöllä on välitön liittämismääräaikaisuus.

- Tiedot verkoston sijainnista tulee saattaa tämän lain 15 §:n 1 momentin mukaisesti koneluettavaan paikkatietomuotoon viiden vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Perusteluna esitetylle siirtymäajalle on se, että erityisesti pienillä vesihuoltolaitoksilla ei ole verkostotietoja koneluettavassa muodossa eikä niitä ole mahdollista saattaa tähän muotoon välittömästi lain tultua voimaan. Vanhojen verkostojen osalta tämä on tuskin mahdollista edes ehdotetun siirtymäajan aikana, mutta siirtymäaika tarvitaan, jotta näillä laitoksilla olisi edes kohtuullinen mahdollisuus tehdä parhaansa lain vaatimuksen täyttämiseksi tältä osin.

- Vesihuoltolaitoksen perimät maksut tulee saattaa tämän lain 18 ja 19 §:n mukaisiksi omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisen jälkeistä tilikautta seuraavaan tilikauteen mennessä.

- Tämän lain 20 a §:n mukainen toimintakertomus tulee laatia ensimmäisen kerran tilikaudelta, joka alkaa omaisuudenhallintasuunnitelman laatimisvuotta seuraavan vuoden jälkeen.

Kahden edellä mainitun muutosehdotuksen perusteluna esitämme, että lausuntoluonnoksessa esitetty siirtymäaika on käytännössä kohtuuttoman lyhyt ottaen huomioon omaisuudenhallintasuunnitelman vaikutukset palvelujen hinnoitteluun ja niistä tehtävien päätösten ajoittumiseen. Toisaalta toimintakertomuksen laatimisessa ehdotettujen sisältövaatimusten mukaisesti tarvittavia tietoja ei ole käytännössä saatavissa, ts. omaisuudenhallintasuunnitelman toteutus ei vielä ole toiminnasta riittävästi todennettavissa.

- Pidämme ongelmallisena voimaantulosäännösten kirjausta: Niihin laitoksiin, joille on hyväksytty toiminta-alue ennen tämän lain voimaantuloa, mutta jotka eivät lain voimaan tulon jälkeen täytä vesihuoltolaitoksen määritelmää, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa ollutta lakia, kunnes kunta tarkistaa toiminta-alueen tämän lain mukaisessa menettelyssä.

Kuntaliiton käsityksen mukaan vesihuoltolaitoksen määritelmän muuttuessa ehdotetulla tavalla pienten vesihuoltotoiminnan harjoittajien toiminta-alueiden ja muidenkin vesihuoltolain mukaisten oikeuksien ja velvoitteiden tulisi lakata olemasta voimassa tai raueta automaattisesti (vrt. esimerkiksi YSL 231 §). Kunnan velvoite tehdä toiminta-aluetta koskeva päätös koskisi lain voimaan tultua vain vesihuoltolaitoksen ehdotetun uuden määritelmän täyttäviä toimijoita. Katsomme, että kunta ei voi hyväksyä toiminta-aluetta tai päättää sen lakkaamisesta koskien muita kuin vesihuoltolain määritelmän mukaisia laitoksia. Tuleekin harkita, että laissa säädettäisiin tai todettaisiin velvoitteiden raukeaminen selkeästi. Joka tapauksessa lain mukainen toiminta-alueen tarkistamisprosessi ei ole sellaisenaan soveltuva näille vesihuoltolaitoksen määritelmän piiristä poistuville laitoksille.

Huomiot muista hallituksen esityksen kohdista

Luku 4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

Kappaleessa 4.1 on kuvattu pykälämuutoksia. Tekstissä viitataan valtioneuvoston asetukseen, jossa säädettäisiin tarkemmin 5 a §:ssä säädettäväksi ehdotetusta kunnan vesihuoltosuunnitelmasta. Ko. pykälästä kuitenkin puuttuu tätä koskeva asetuksenantovaltuus. Kuntaliitto toteaa, että lausuttavassa luonnoksessa vesihuoltosuunnitelman keskeiset sisältövaatimukset on jo kuvattu, joten asetuksenantovaltuutta ei tarvita.

Kappaleessa 4.2.1 Taloudelliset vaikutukset, Vaikutukset kuntatalouteen on useissa kohdissa todettu säädettäväksi ehdotettujen uusien tehtävien aiheuttavan kunnalle vain vähäisiä kustannuksia ja muutosten ”ei voi kokonaisuutena arvioiden aiheuttavan kunnille kustannuksia”. Kuntaliitto

huomauttaa, että useista vähäisistä tehtävä- ja kustannuslisäyksistä voi muodostua voimassa olevan lain tilanteeseen nähden yhteisesti kohtalainenkin lisäkustannus. Lisäksi kustannusvaikutus on suhteellisesti suurempi mitä pienemmästä vesihuoltolaitoksesta on kysymys.

Mainitun tekstin alakohdan Valvonta ja turvaaminen viimeisessä kappaleessa on ilmeinen viittaus ehdotetun uuden 9 b §:n sääntelyyn vesihuollon turvaamisesta. Kuntaliitto on esittänyt työryhmän mietintöön pykälän osalta eriävän mielipiteen. Huomautamme myös tässä yhteydessä, että kuvattu vaikutusten arviointi on tältä osin erittäin puutteellinen ja ehdotetun kaltainen sääntely ilman selkeää kunnan vastuun rajausta voi erityisesti väestöään menettävillä alueilla johtaa kohtuuttomiin kunnalle kohdistettaviin vaatimuksiin.

Kappaleen 4.2.3 alakohdan Viranomaiset ensimmäisessä kappaleessa todetaan ehdotetun ympäristönsuojeluviranomaisen tietyistä valvontatehtävistä perittäväksi mahdollistettavan maksun mahdollistavan viranomaistoiminnan resurssilisäyksen aiempaa paremmin. Näin voikin olla suuremmissa organi-saatioissa, mutta huomautamme, että pienemmissä yhden tai muutaman henkilön organisaatioissa maksutulo ei tule olemaan niin merkittävä, että se mahdollistaisi henkilöresurssien vahvistamisen pysyvämmiin.

Kuntaliitto huomauttaa myös, että em. alakohdassa mainittu terveydensuojeluviranomaisen häiriöilmoituksen välitystehtävä voi joissakin tietojärjestelmien häiriötilanteessa johtaa häiriöilmoituksen viivästymiseen, josta voi olla haitallisia seurauksia ja siten aiheuttomia epäilyjä terveydensuojeluviranhaltijan tehtävien hoidon laiminlyönnistä. Kuntaliitto pitääkin tämän tiedonvälitysvelvoitteen poistamista lakiluonnoksesta tärkeänä ja ilmoitusvelvollisuuden säätämistä toiminnanharjoittajalle sopivana menettelytapana.

Edelleen samassa vaikutusarvion alakohdassa on todettu lakiluonnoksessa ehdotettujen valvontatehtävien lisäävän ELY-keskusten työmäärää, mutta ne voidaan hoitaa toimintaa tehostamalla. Kuntaliitto pitää arviota varsin optimistisena.

Kuntaliitto yhtyy vaikutusarvion näkemyksiin lakiluonnoksen myönteisistä vaikutuksista vesihuollon turvallisuudelle ja huoltovarmuudelle ja pitää näitä tärkeinä lakiuudistuksen osatekijöinä.

Kappaleen 4.2.3 alakohdan Maaseutu tekstissä on tarkasteltu maaseutumaisten alueiden vesihuoltoa monipuolisesti. Kuntaliitto huomauttaa kuitenkin, että on tärkeä tunnistaa, että suuressa osassa maaseutualueita ja etenkin harvemmin asutulla maaseudulle keskitetty, vesihuoltolaitoksen hoitama vesihuolto ei ole teknisesti eikä taloudellisesti mahdollista. Tällaisten alueiden suhteellinen osuus tulee väestömuutosten seurauksena kasvamaan. Tämä olisi tarpeen tunnustaa vaikutusarvioissa samoin kuin maaseutualueiden vesihuoltomaksujen pääsääntöisesti taajamia suurempi korotuspaine.

Yhteenvedona vaikutusten arvioinnista voidaan todeta, että lakiluonnos tavoittelee toimintavarmaa ja turvallista vesihuoltopalvelua. Sen saavuttamiseksi niin kuntien kuin vesihuoltolaitostenkin suunnitteluvälitteet lisääntyvät ja erityisesti muissa kuin suurimmissa ja tiheästi asutuissa kaupungeissa paine vesihuolto-osaamisen vahvistamiseen ja vesihuoltomaksujen toistuviin korotuksiin on ilmeinen.

Muut huomiot

Yleistä

Kuntaliitto huomauttaa yleisesti, että luonnos hallituksen esitykseksi pitää sisällään varsin paljon kuntia koskevaa uutta yksityiskohtaista ja joiltakin osin päällekkäistä sääntelyä. Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa korostetaan kuitenkin normiohjauksen keventämistä ja prosessien sujuvoittamista. Ymmärrämme, että vesihuollossa on tarve myös lainsäädännöllä toteutettavalle lisäohjaukselle, mutta kaikkia ehdotettuja uusia säännöksiä emme pidä tarpeellisina.

Yksityisen vesihuolto-osaakeyhtiön toimintamahdollisuudet lain voimaantulon jälkeen

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kuten luonnoksen 4 e §:ssä säädetyn mukaisesti vesihuolto-osuuskuntien, niin myös ennen lain voimaan tuloa toimivien yksityisten vesihuolto-osaakeyhtiöiden mahdollisuus laajentaa toiminta-alueitaan tulee turvata ja kuvata lain voimaan tulon jälkeen hankittuun vesihuolto-omaisuuteen kohdistuva myyntirajoitus ja sen vaikutus yhtiön tai sen omaisuuden myyntikelpoisuuteen ja sen käytettävyyteen velan tai muiden sitoumusten vakuutena. Ensisijaisesti tosin Kuntaliitto on ehdottanut myyntirajoituksen poistamista ehdotetusta 4 e §:stä ja tämän tulisi vastaavasti koskea myös yksityisiä vesihuolto-osaakeyhtiöitä.

Oikeus pyytää virka-apua vesihuollon häiriötilanteissa

Kuntaliitto ehdottaa selvitettäväksi mahdollisuuksia säätää vesihuollon valvontaviranomaisille tai kunnalle oikeus pyytää virka-apua vesihuollon häiriötilanteissa.

Kuntaliitto ehdottaa, että vesihuollon tukemisesta säädetään erikseen omassa pykälässä

Pykälässä tulisi säätää millä edellytyksillä ja millaisissa tilanteissa valtiolla ja kunnilla on mahdollista tukea vesihuoltoa ottaen huomioon EU:n valtion-tukisääntely. Pelkkä maininta lakiluonnoksen

ehdotetun 18 §:n perusteluissa tukemisen mahdollisuudesta jättää sääntelyn liian tulkinnanvaraiseksi. Pykälä turvaisi myös vesihuoltolaitoksen oikeutta omiin varoihin.

Valvontaviranomaiselle tulee antaa mahdollisuus periä suoriteperusteinen maksu eräistä valvontatoimenpiteistä

Kuntaliitto esittää, että lakiin lisättäisiin uusi pykälä, jolla säädettäisiin kunnan valvontaviranomaiselle mahdollisuus periä maksu eräistä tarkastuksista ja muista valvontatoimenpiteistä.

Kuntaliitto on esitellyt asiaa hallituksen esitysluonnosta valmistelleen työryhmän kokouksessa 6.3.2024, jolloin kokouksen keskustelussa ehdotusta pidettiin laajasti tarpeellisena.

Esitetystä ehdotuksesta on lakiluonnokseen sisällytetty mahdollisuus periä maksu vesihuolto- tai hulevesiverkostoon liittämistä vapauttamiseksi tehtyjen hakemusten käsittelystä (11 § ja 17 c §). Muilta osin ehdotusta ei ole luonnokseen sisällytetty. Kuntaliitto pitää tärkeänä mahdollistaa suoriteperusteisen maksun periminen myös eräissä muissa valvontaviranomaisen tehtävissä. Ehdotamme sen vuoksi lakiluonnosta täydennettäväksi sisällyttämällä siihen alla olevan pykäläluonnoksen 1 momentin kohtien 2 ja 3 mukainen maksujen perimismahdollisuus ja perustelut.

X § Viranomaismaksut

Kunnan viranomainen voi periä maksun:

- 1) tämän lain mukaisen ilmoituksen, hakemuksen tai muun asian käsittelystä; (esim. 11 ja 17 c §:n mukaiset hakemukset)
- 2) tarkastuksista ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen tässä laissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi.
- 3) hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi tehdyistä tarkastuksista;

Kunnalle perittävä maksu voi vastata enintään suoritteiden tuottamisesta kunnalle aiheutuvia kokonaiskustannuksia. Maksun perusteista määrätään tarkemmin kunnan hyväksymässä taksassa.

Tässä pykälässä tarkoitetut maksut ovat suoraan ulosottokelpoisia. Niiden perinnästä säädetään verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007).

Perustelut

Pykälässä säädettäisiin toimenpiteistä, joista kunta perisi suoriteperusteisen maksun. Maksu voitaisiin periä esimerkiksi 11 ja 17 c §:n mukaisen poikkeamisesta tai sen hylkäämisestä. Maksu voitaisiin periä myös valvontatyöhön liittyvistä ja muista valvontatoimista, jotka ovat tarpeen tässä laissa tarkoitetun kiellon tai määräyksen antamiseksi ja sen noudattamisen valvomiseksi. Samoin kunta voisi periä maksuja hallinnollisten pakkokeinojen noudattamisen valvomiseksi tehdyistä

tarkastuksista. Julkisoikeudellisten maksujen ulosottokelpoisuudesta ilman tuomiota tai päätöstä noudatettaisiin mitä verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annetussa laissa (706/2007) säädetään.

Taipale Paavo
Suomen Kuntaliitto ry